فصلنامه علمی اقتصاد و مدیریت شهری، ۱۱(۴(پیاپی ۴۴))، ۱۸۰-۱۵۹
www.iueam.ir
نمایه در ISC، EconLit، Econbiz، EBZ، GateWay-Bayern، SID، Google Scholar، Noormags، Magiran، Ensani، RICeST، Civilica
شاپا: ۲۸۷۰-۲۳۴۵

فصلنامه علمی
اقتصاد و مدیریت شهری

واکاوی رمزگان خانه‌های سنتی دوره قاجار یزد از دیدگاه نشانه‌شناسی فرهنگی (پژوهش موردی: مطالعه مجموعه حیاط‌های مرکزی)

زینب دامیار — دانشجوی دکتری معماری، دانشکده هنر و معماری، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
لیلا زارع[1] — استادیار گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
آویده طلایی — استادیار گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
مصطفی مختابادی امرئی — استاد گروه نمایش، دانشکده هنر، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

نوع مقاله: پژوهشی
دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۱۹ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۲۹

چکیده: مجموعه‌ی حیاط مرکزی به مثابه یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های معماری خانه سنتی و موضع پدیدارهای معنایی و نشانه‌شناسی، حاوی مفاهیم و معانی متعدد می‌باشند. پژوهش حاضر درصدد است با نگاه و خوانش نشانه‌های خانه‌های قاجار و براساس عملکرد نشانه‌ای مجموعه‌ی حیاط مرکزی به واکاوی رمزگان خانه‌های سنتی دوره قاجار یزد از دیدگاه نشانه‌شناسی فرهنگی بپردازد. در پژوهش حاضر به واسطه روش تحقیق کیفی، گردآوری داده‌ها با راهبرد تحلیلی تطبیقی و باستناد منابع و اسناد کتابخانه‌ای جهت تبیین ادبیات موضوع انجام گرفته و از طریق راهبرد تفسیری تاریخی نمونه‌های بایسته تعیین گردیده است. از میان خانه‌های تاریخی دوره قاجار یزد تعداد ۵ مورد بررسی شده است. با توجه به چارچوب نظری پژوهش و به واسطه‌ی راهبرد پژوهش موردی، مطالعات میدانی و برداشت اطلاعات نمونه‌های منتخب از طریق تدابیر مشاهده، عکاسی و مصاحبه انجام گردیده به نحوی که ضمن مشاهده و مطالعه‌ی بناهای سنتی مسکونی، ثبت و تحلیل نشانه‌ها انجام یافته است. درنهایت، به واسطه استدلال منطقی نتایج پژوهش تبیین یافته است. براساس یافته‌ها، حیاط مرکزی، موضع تکوین فرآیندهای معنایی، متشکل از اجزا و عناصر متعدد و متکثری است که در عین یگانگی و براساس نظام‌های نشانه‌ای واجد رمزگان چندگانه تکنیکی، زیبایی‌شناختی، نحوی و معنایی به گونه‌ای درهم تنیده و مبتنی بر لغزش گهگاهی هر یک می‌باشند که معانی و مفاهیم نهفته در این موضع، منتج از دلالت‌های فضاها و اجزا در چارچوب رمزگان‌های چندگانه و تعامل مداوم متن‌های متکثر در گستره‌ی فضای فرهنگی شهر یزد تکوین یافته است. بنابراین فهم نقش و جایگاه حیاط در خانه‌های سنتی در چارچوب وجوه کالبدی و غیرکالبدی مبتنی بر مفاهیم و معانی مشتمل بر نظام‌های نشانه‌ای می‌تواند در تکوین رمزگان‌های آشنا جهت معنادهی خانه‌های امروز کارآمد باشد.

واژگان کلیدی: نشانه‌شناسی فرهنگی، خانه سنتی، رمزگان، سپهرنشانه‌ای، خانه‌های قاجاری، یزد

[1] نویسنده مسئول: zare.leila@gmail.com

۱- مقدمه

خانه مقوله‌ای چندوجهی است و افزون بر جنبه‌های کالبدی، واجد ابعاد و جنبه‌های غیرکالبدی و ویژگی‌های روانی و معنایی در مراتب متعدد می‌باشد. خانه‌های سنتی به منزله‌ی گزاره‌های اصلی معماری سنتی، واجد نقش بسزایی در مکاشفه‌ی معانی می‌باشند و رویکرد نشانه‌شناسی، از طریق خوانش و ادراک خانه‌های سنتی به مثابه متن‌های های معماری به اکتشاف اسرار و رموز نهفته در آن‌ها می پردازد. از دیدگاه میرچاالیاده[1]، خانه جهانی است که انسان با پیروی از الگوهای آفرینش خدایان و آفرینش کیهانی، آن را برای خویش می‌آفریند (کوپر، ۱۳۸۹). خانه‌ها سرشار از رمز و راز و حکایت‌هایی هستند که معمار با اخذ نشانه‌ها به تقریر اسرار نهفته‌ی آن‌ها پرداخته است. انسان‌ها محیط را از طریق نشانه‌های آن معنا می کنند. چرا که ذهن انسان پیوسته درصدد معناسازی است و به دسته‌بندی و تمایز محیط پیرامونش می‌پردازد (راپاپورت، ۱۳۹۲). مطالعات معماری و شهرسازی از طریق اتخاذ نگرش نشانه‌شناسی، به خوانش و ادراک فضاهای متنوع و مبتنی بر نشانه‌ها می پردازد. حیاط مرکزی به مثابه قلب خانه نمود کامل درون گرایی و محیطی متمایز از بیرون حاوی درختان، حوض آب و فضایی دلکش است که به واسطه‌ی ویژگی ارتباطی‌اش عنصری حیاتی در سازمان‌دهی فضاهای متعدد خانه در فصول مختلف می‌باشد. ابعاد حیاط براساس وسعت کلی بنا و فضاهای لازمه تعیین می‌گردیده و با توجه به وسعت کار و طراحی خانه حیاط‌ها به اندرونی و بیرونی تفکیک می‌شده‌اند (معماریان، ۱۳۸۷). نارنجستان نیز حیاط بسیار کوچکی است که در برخی از خانه‌ها مشاهده گردیده است و ابعاد آن واجد قابلیت سرپوشیده شدن برای ممانعت از سرمازدگی درختان مرکبات در فصل سرما می‌باشد. مجموعه حیاط‌مرکزی به مثابه یک متن متشکل از نشانه‌هاست و تکوین فرآیندهای نشانه‌ای در چارچوب پدیدارهای معنایی براساس نظام‌های نشانه‌ای و کنش‌های دلالت‌پردازی در آن به وقوع پیوسته است. هدف پژوهش حاضر ادراک مفاهیم نهفته در مجموعه حیاط مرکزی براساس عملکرد نشانه‌ای از طریق خوانش و مطالعه خانه‌های قاجاری یزد با توجه به شاخصه‌های نشانه‌شناسی فرهنگی در چارچوب نظام‌های نشانه‌ای مبتنی بر مؤلفه‌های تکنیکی، زیبایی‌شناسی، نحوی و معنایی جهت معنادهی عناصر و اجزای معماری امروز می‌باشد.

نشانه‌های معنایی درحیاط خانه‌های دوره قاجار یزد کدام‌اند؟

نحوه عملکرد نشانه‌ها در حیاط خانه‌های دوره قاجار یزد چگونه می‌باشد؟

۲-مبانی نظری تحقیق

فهم نشانه‌شناسی، بدون ادراک و شناخت مبانی نشانه‌شناسی و تعمق در مباحث مرتبط با آن‌ها امکان‌پذیر نمی‌باشد، از طرفی به موجب آن‌که نشانه‌شناسی، حوزه‌ای مبسوط و مفصل از دانش بوده و حاوی مباحث و بخش‌های متعدد می‌باشد، مقاله‌ی حاضر درصدد است ضمن تبیین مفاهیم نشانه‌شناسی و رویکرد نشانه‌شناسی فرهنگی به اخذ شاخصه‌های نشانه‌شناسی فرهنگی در معماری فضاهای خانه نائل گردد.

شرح مفاهیم(الفبای) نشانه شناسی

مقاله حاضر درصدد است ضمن تشریح اهم مفاهیم پایه مبتنی بر نشانه، رمزگان، متن و دلالت به مثابه گزاره‌هایی مهم و اساسی، به تبیین مؤلفه‌های نشانه‌شناسی جهت خوانش نمونه‌های منتخب مبادرت ورزد. نشانه پدیده‌ای است که جانشین پدیده‌ی دیگری می‌شود. نشانه‌ها همواره به امری غایب دلالت دارند. بنابراین هر ابژه، پدیده یا رویدادی می‌تواند نشانه باشد به شرطی که در نسبت با دیگر ابژه‌ها، پدیده‌ها یا رویدادها با مجموعه‌ای از رمزگان در حال دلالت‌پردازی و ساخت معنی باشد (نجومیان، ۱۳۹۴). نشانه، محرک یا ماهیت

[1] Mircea Eliade

محسوسی است که تصویر ذهنی آن در ضمیر ما با تصویر ذهنی محرکی دیگر تداعی می‌گردد. نقش محرک نخست واداشتن محرک دوم با هدف برقراری ارتباط می‌باشد. بنابراین نشانه بر مبنای ارتباط، رمزپردازی، انگیختگی، تک‌معنایی و چندمعنایی، دلالت صریح و ضمنی تبیین می‌گردد (گیرو،۱۳۹۹). هر رمزگان در اصل چارچوبی از دانش است که حاوی کیفیت معرفت‌شناختی است، اکتسابی است و اخذ آن در بستر زندگی اجتماعی انسان امکان‌پذیر می‌باشد (سجودی،۱۴۰۱). رمزگان، نشانه‌ها را به نظام‌های معنادار مبدل نموده و سبب ایجاد رابطه میان دال و مدلول گردیده است (chandler ،2017). پی‌یر گیرو[1] رمزگان‌ها را به سه دسته‌ی کلی رمزگان‌های منطقی، زیباشناختی و اجتماعی تفکیک می‌کند و به تبیین دو سطح معنایی پیام و دو شکل متضاد دلالت می‌پردازد (سجودی،۱۴۰۱). از دیدگاه گیرو، رمزگان منطقی ماخوذ از تجربه‌ی عینی و منطقی، مشتمل بر شناخت علمی و معرفت سنتی، رمزگان‌های کنشی مبتنی بر نظام‌های علامت‌دهی، برنامه‌های آموزشی و شغلی و رمزگان‌های پیرازبانی متشکل از بازگو، جایگزین و کمک‌کار می‌گردد. رمزگان زیبایی‌شناختی، محسوس، درونی و کاملا ذهنی در چارچوب هنرو ادبیات، امرنمادین، درون‌مایه‌ای و ریخت‌شناسی روایت تبیین می‌گردد (گیرو، ۱۳۹۹). امبرتو اکو برای تحلیل نشانه‌شناختی معماری، سه دسته رمزگان مشتمل بر رمزگان تکنیکی، نحوی و معنایی را تبیین می‌نماید (Eco, 1997). متن، مشتمل بر واژگان یا نشانه‌های بصری است که به ادراک، رمزگشایی و ایجاد معانی توسط مخاطب منتهی می‌گردد. خوانش متن، متاثر از ارزش‌های مخاطبان، بستر و زمینه شکل‌گیری آن و کنش میان متن‌ها می‌باشد (1979، Eco). هلیدی دو گروه از مشخصه‌هایی را که در ترکیب هم متن را شکل می‌دهند به شرح ذیل مشتمل بر ویژگی‌های ساختاری و انسجام، تبیین می‌نماید.

[1] Pierre Guiraud

ویژگی‌های ساختاری مشتمل بر ساختار موضوعی، مبتنی بر آغازه و پایانه و ساختار اطلاعاتی و کانون مبتنی بر اطلاعات قدیم و جدید می‌باشد. ویژگی انسجام، مؤلفه‌های ارجاع، حذف و جایگزینی، ربط و انسجام واژگانی را در برمی‌گیرد (سجودی، ۱۴۰۱).

هر متنی پیش از آن که برایند تکوین فردی مولفی باشد، نتیجه‌ی عملکرد غامض و پیچیده‌ی شبکه‌ی رمزگان‌های فرهنگی است که حاوی وجه درزمانی و همزمانی و نیز روابط بینامتنی است که آن متن را به تاریخ انباشته‌ی فرهنگ در متون دیگر مرتبط می‌سازد (سجودی، ۱۴۰۰). دلالت نسبت میان دال ومدلول بوده و مبتنی بر ماهیت نسبت می‌باشد. دلالت متفاوت از ماهیت اشیا و برخلاف دال و مدلول که هرگاه در سیر دلالت قرار گیرند به آبژه‌های متعینی قابل تفکیک می‌باشند، نسبت میان دو مؤلفه‌ای است که در فرایند دلالت در نقش دال یا مدلول تجلی می‌یابند (مهرگان،۱۳۹۲). دلالت، مبتنی بر دو شکل بنیادین و متضاد دلالت صریح و ضمنی می‌باشد. اگرچه در اغلب نظام‌ها حالتی آمیخته دارند، می‌توان براساس نقش مسلط آن‌ها، به تفکیک مباحث پرداخت. در علوم، دلالت‌های صریح نقشی حیاتی دارند و هنرها مبتنی بر دلالت‌های ضمنی بوده و به تعدد و تنوع معانی و تفاسیر منتهی می‌گردند (سجودی،۱۴۰۱).

تبیین شاخصه‌های رویکرد نشانه‌شناسی فرهنگی

لازمه‌ی اتخاذ رویکردی فرهنگی به نشانه‌شناسی، پذیرش منظری ساخت‌گرایانه است (لاروسو، ۱:۱۳۹۸). نشانه‌شناسی فرهنگی از دیدگاه یوری لوتمان در چارچوب مفاهیم کلیدی وی، مشتمل بر سیستم، متن و سپهر نشانه ای، هر متنی را به مثابه فرهنگ و پدیده‌ی فرهنگی مطالعه می نماید. نخستین ویژگی فرهنگ به مثابه سیستم این است که در حکم ابزاری برای ارتباطات بین افراد عمل می‌کند (1977،

Lotman). سیستم مشتمل بر متن‌های چندوجهی و چندزبانی متعدد، به مثابه جایگاهی جهت اتخاذ رمزگان در هم تنیده و فضای تکوین ساختارهای نو توام با تفاسیر و تعابیر گوناگونی می‌باشد و براساس اصل دیالوژیک، تعامل مداوم متن‌ها با خویشتن و دیگری صورت می‌گیرد (سمننکو، ۱۳۹۶). ارتباط و تعامل متن‌ها نه منحصرا برمبنای یک رمزگان واحد بلکه رمزگان‌های چندگانه متداخل و تودرتو به تکوین سطوح متعدد معانی می‌انجامد (Lotman,1990). مفهوم سپهر نشانه‌ای توامان آبژه، در معنای فضای نشانه‌ای معین و فرامفهوم در حکم استنباطی از روش نشانه‌شناختی است که لازمه‌ی نشانگی می‌باشد (Kull,2005). بنابراین نقش مطالعه و تحلیل فرهنگی، ادراک و بازسازی سپهر نشانه‌ای و حیات معنایی متن می‌باشد (سمننکو، ۱۳۹۶). از دیدگاه رولان پوسنر مفاهیم کلیدی نشانه‌شناسی فرهنگی مبتنی بر نشانه‌ها، تفسیرگر، فرایند نشانه‌ای و نظام نشانه‌ای می‌گردد. نظام‌های نشانه‌ای در فرهنگ متشکل از فرآیندها، رمزگان‌ها و رسانه‌ها می‌گردد. هر فرآیندی که در آن چیزی به مثابه یک نشانه عمل کرده و تفسیر گردد یک فرآیند نشانه‌ای نامیده می‌شود عوامل موثر در فرآیند نشانه‌ای مشتمل بر نشانه، تفسیرگر، کاربران نشانه (مبتنی بر فرستندگان، مخاطبان، ناظران و دیگر دریافت کنندگان می‌گردد) و پیام است که از طریق نشانه به تفسیرگر منتقل می‌گردد (سجودی،۱۴۰۰). از آنجا که نشانه‌شناسی توامان رویکرد و روش می‌باشد، بنابراین پارادایم و روش مقاله حاضر مبتنی بر نظریه نشانه‌شناسی است و به استناد ماهیت فرهنگی و منظر ساخت‌گرایانه معماری خانه‌های سنتی یزد، مقاله‌ی حاضر براساس نشانه‌شناسی فرهنگی یوری لوتمان و دیدگاه رولان پوسنر در باب مفاهیم و مؤلفه‌های اساسی نشانه‌شناسی فرهنگی تبیین گردیده و براساس دیدگاه پی‌یر گیرو و امبرتو اکو[1] رمزگان منطقی، زیبایی‌شناسی، اجتماعی، تکنیکی، نحوی و معنایی به مثابه اجزا خوانش محسوب می‌گردند (جدول۱) و ضمن تبیین رویکرد نشانه‌شناسی فرهنگی در معماری، جدولی جهت ثبت گزاره‌های نشانه‌شناسی خانه‌های منتخب منظور گردیده است (جدول۲).

جدول ۱-انواع رمزگان معماری از دیدگاه امبرتو اکو و پی یر گیرو

نظریه‌پردازان	انواع رمزگان معماری		
امبرتو اکو	تکنیکی	نحوی	معنایی (ابتدایی، ضمنی، ایدئولوژیک و اجتماعی)
پی یر گیرو	منطقی	زیبایی‌شناسی	اجتماعی

رویکرد نشانه‌شناسی فرهنگی در معماری

سیستم به مثابه یکی از واژه‌های اساسی ادبیات نشانه‌شناسی فرهنگی مشتمل بر متن و سپهر نشانه ای می‌گردد. در خوانش معماری براساس شاخصه‌های رویکرد نشانه‌شناسی فرهنگی، متن‌ها مجموعه‌ی فضاها، اجزا و عناصر معماری توام با رمزگان چندگانه را دربرمی‌گیرند. نظام نشانه ای به منزله‌ی یکی از شاخصه‌های متن مبتنی بر فرآیند نشانه‌ای، رمزگان و رسانه می‌گردد. در معماری، فرآیند نشانه‌ای به معنای انواع دلالت‌های فضا براساس رمزگان‌های متعدد می‌باشد. در جدول۱ رمزگان‌ها از دیدگاه پی‌یر گیرو و امبرتو اکو مبتنی بر منطقی- تکنیکی، زیبایی‌شناختی، نحوی و معنایی تقریر می‌گردد. رمزگان منطقی-تکنیکی به مفاهیم کارکرد، تکنیک، سازه و مصالح اجزا و عناصر معماری اشاره می‌کند. رمزگان زیبایی‌شناختی به گونه‌ای محسوس یا درونی و کاملا ذهنی تبیین گردیده و رمزگان نحوی در مفهوم پیوند اجزا

[1] Umberto Ecco

و عناصر به توصیف ارتباط فضاهای معماری می پردازد. رمزگان معنایی در مرتبه‌ای اساسی به تبیین انواع معانی و سطوح متعدد آن‌ها در معماری می‌پردازد. رسانه معماری نیز یکی از واژه‌های سیستم و در معنای عوامل ثابت در فرآیند نشانه‌ای است.

خانه های دوره قاجار یزد

در معماری سنتی، نقش مسائل اقلیمی، نیازهای اعتقادی و فرهنگی به غایت مورد توجه بوده و عناصر و فضای لازم جهت رفع آن‌ها به گونه‌ای شایسته و نیکو مهیا می‌گردیده است، چنانچه معمار ایرانی خود را موظف به شناخت فرهنگ، آداب و رسوم و روحیات ساکنین خانه می نمود و تبیین مراتب مذکور را لازمه‌ی صیانت از شان و منزلت انسان می‌دانست تا با زندگانی در فضاهای متعدد خانه و اخذ آرامش در آن به کمال و تعالی نائل گردد. عامل فرهنگ و فهم انسآن‌ها از عالم و حیات که مشتمل بر عقاید مذهبی، سبک زندگی، شیوه روابط اجتماعی و ساختار اجتماعی می‌باشد واجد نقش بسزایی در مسکن و سازمان فضایی آن می‌باشد (قاسمیان، ۱۴۰۰). خانه‌ی سنتی مبین چشم‌انداز به هم فشرده‌ای از منازل در بافت سنتی است که مبتنی بر نقش مذهبی و حیات بخش آن، براساس انتفاع از عوامل و نیروهای طبیعی، به شکلی هماهنگ، در عناصر و شالوده‌های فن‌شناسانه معماری همانند قنات، بادگیر، سرداب و نظایر آن انتظام بسیار پیچیده‌ای را پیش روی می نهد که ریشه در سرشت زمین دارد (قزلباش، ۱۳۶۴). سازماندهی فضاهای خانه سنتی یزد مبتنی بر سطوح افقی و عمودی می‌باشد، به گونه‌ای که در سطح افقی براساس سلسله مراتب دسترسی و لایه بندی نور و تاریکی و در سطح عمودی تابعی از مسیر آب می‌باشد (قزلباش،۱۳۶۸). لایه‌های متشکله خانه‌های سنتی یزد نیز مشتمل بر لایه‌ی‌های اطراف حیاط به مثابه لایه نخستین، محل قرارگیری اتاق‌ها مبتنی بر سه‌دری، پنج‌دری، تالار و بادگیر، ارسی، بالاخانه، گوشوار و تختگاه می‌باشد که به طور مستقیم با حیاط در ارتباط می‌باشد و از نور، آب، گیاه و هوا منتفع می‌گردد. در لایه‌ی دوم، فضاهای آشپزخانه، هشتی، اصطبل و حمام قرار گرفته‌اند و به جهت دوری از حیاط به واسطه‌ی نورگیر سقفی به تأمین نور و هوا می‌پردازند (قزلباش، ۱۳۶۸).

جدول۲: شاخصه‌های نشانه‌شناسی فرهنگی از دیدگاه یوری لوتمان و رولان پوسنر

تعاریف متن	نظام نشانه ای					
	فرآیند نشانه ای	رمزگان				رسانه
		منطقی- تکنیکی	زیبایی شناختی	نحوی	معنایی	
جایگاهی جهت اتخاذ رمزگان در هم تنیده مناسبات نظام‌مند متن و بافتار فضای تکوین ساختارهای نو چندوجهی و چندزبانی تفاسیر متعدد	انواع دلالت‌ها نشانه، تفسیرگر، کاربران نشانه، پیام **رسانه:** عوامل ثابت در فرایند نشانه‌ای	معرفت شناختی: علمی، معرفت سنتی عملی: علائم، برنامه ها پیرازبانی:بازگویان زبان، جایگزین زبان، کمک کار زبان	- درونی و کاملا ذهنی -محسوس **کاربرد:** هنر و ادبیات، نمادگان، درون مایگان، ریخت‌شناسی روایت	ارتباط اجزا و عناصر	معانی صریح، معانی ضمنی	عوامل ثابت در فرایند نشانه‌ای
		مجموعه‌ای از دال‌ها، مدلول‌ها و مجموعه‌ای از قوانین تعیین‌کننده ارتباط آن‌ها				

در سال‌های اخیر مقالات متعددی براساس رویکرد نشانه‌شناسی و نشانه‌شناسی فرهنگی در حوزه‌های مختلف تالیف گردیده است. ماریین نبیل گرگیس و همکاران[1](۲۰۱۸) در مقاله‌ی تحلیل نشانه‌شناختی معماری کلیسای ارتودکس قبطی معاصر مطالعه‌ی موردی کلیسای مریم مقدس و سنت جان باپتیست در باب اللوک، قاهره مصر به واسطه‌ی روش توصیفی- تطبیقی و از دیدگاه نشانه‌شناسی به مثابه علم تفسیر برای معماری ساختمان و ساختارشکنی لایه‌های متعدد معنا جهت ادراک سیستم نشانه‌ای تمام بنا به مطالعه‌ی کلیسا پرداخته است. پین[2] و همکاران (۲۰۱۸) در مقاله‌ی نقش نشانه‌شناسی در بازنگری معماری با روش توصیفی کیفی و استفاده از نظریه به صورت ابزار تحلیل، به بررسی عوامل و آثار موجود در زمینه یا هدف پژوهش پرداخته است. موضوع پژوهش مبتنی بر تحلیل ساختمان‌های تجاری و مسکونی در شهر مدان(اندونزی) براساس نظریه‌ی نشانه‌شناسی است؛ به طوری که مرتبه‌ی نخست این تحلیل، مشاهده و فهم کلی بنا و مرتبه‌ی بعدی تحلیل سیستم ارتباطی معماری مشتمل بر انواع نشانه در قالب چهار مولفه‌ی فرم و ماده‌ی بیان و محتوا می‌باشد. تاتیانا[3] و همکاران(۲۰۱۶) در مقاله‌ی نشانه‌شناسی هنر: زبان معماری به مثابه یک سیستم پیچیده‌ی نشانه‌ها از طریق ادراک هنر به صورت یک سیستم فرهنگی اجتماعی، فرم‌های متنوع نشانه را که شامل هر دو سطح نشانه-ساده و طبیعت بسیار پیچیده‌ی نشانه‌ها و سیستم آن‌ها می‌باشد به صورت نمادها به مثابه مشکل ترین فرم شکل‌گیری نشانه تبیین نموده است. این پژوهش به بررسی شکل‌گیری و عملکرد نظام‌های نشانه‌ای در حوزه آفرینش هنری می‌پردازد. نتایج پژوهش بیانگر شناخت سیستم چند لایه نشانه‌شناسی معماری است که بر تنوع نشانه‌های معماری دلالت می‌کند. هیمالادین[4] و همکاران(۲۰۲۱) در مقاله‌ی میان رشته‌ای: رویکرد نشانه‌شناسی امبرتو در طراحی معماری را از طریق مطالعات موردی برج غواصی نورمن فاستر و کلیسای نور تادائو آندو مورد بررسی قرار داده است. براساس نتایج پژوهش، تفاوت در حوزه هر رشته در پیوستاری است، بنابراین لازم است یک جزء مبدل به مولفه‌ی کانال ساختار مدل ارتباطی ابتدایی و حالت‌های نشانه‌ی تولید به عنوان یک روش مبدل اضافه شود. پارسایی و همکاران(۲۰۱۵) در مقاله‌ی تحلیل نشانه‌شناختی مفاهیم فضا و مکان در معماری مسکونی، در ابتدا به بررسی مفاهیم فضا و مکان و تبیین ویژگی‌های آن‌ها در معماری می‌پردازد. سرانجام پژوهش به یک مدل مفهومی با در نظر گرفتن نظام معماری به عنوان یک نظام نشانه‌ای نائل می‌گردد. نتایج این پژوهش نشان‌دهنده اثربخشی این رویکرد در فهم ساختار و اکتشاف یک سیستم معماری است. از طرف دیگر این رویکرد واجد قابلیت استفاده در فرآیندهای توسعه پایدار و همچنین مبنایی برای ساختارشکنی متون معماری می‌باشد.

نجومیان (۱۳۹۴) در مقاله‌ی معماری: نشانه‌های فرهنگی خانه‌های تاریخی کاشان، ضمن بازنمود عناصر فرهنگی مانند محرمیت، امنیت، قدرت، شان و احترام اجتماعی در نظام نشانه‌ای این خانه‌ها به تحلیل این نشانه‌ها در بستر تاویل معماری درون‌گرا و حجاب در معماری خانه‌های تاریخی کاشان پرداخته و در مرتبه بعدی به ارائه فرضیه‌ای در باب دو تقابل اصلی درون و برون و فرهنگ و طبیعت به مثابه تقابل‌های مهم نشانه‌شناسی در این خانه‌ها اقدام نموده است. براساس نتایج پژوهش، خانه‌های تاریخی کاشان در چندین لایه و سطح با مخاطب ارتباط برقرار می کنند و برخلاف معماری سرگشته‌ی امروزی ایران واجد قابلیت بسیاری در استفاده از عناصر معماری مبتنی بر رمزگان تکنیکی هستند تا علاوه بر کارکرد ابتدایی در دو شکل رمزگان نحوی و معنایی با فرهنگ ساکنین و در سطحی کلان تر اجتماع در هماهنگی کامل باشند. رستگار ژاله (۱۴۰۰) در مقاله

[1] Marianne Nabil Gurguis
[2] I.F.Pane
[3] Tatyana v. Lazutina
[4] Himaladin Himaladin Naniek W

واکاوی تأثیر فرهنگ بر مسکن بلوچ ها از طریق سپهرنشانه‌ای یوری لوتمان، به واسطه‌ی کارکرد دوگانه‌ی سپهرنشانه‌ای به مثابه ابزار تحلیل سازوکار عملکرد نشانه‌ای فرهنگ مطالعه و مورد واکاوی قرار می دهد. نتایج پژوهش حاکی از پیوند بسیار محکم ساختار فضایی خانه‌ی بومی بلوچ‌ها با فرهنگ و ساختار قومی/ قبیله ای آن‌هاست که فارغ از نقش معماران براساس نظام خویشاوندی، نظام طبقاتی و سنت‌های کوچ نشینی این قوم شکل گرفته و بیانگر زیست مردمانی است که در یک سپهرنشانه‌ای زیسته و بهترین پاسخ ها را برای مسائل یافته‌اند. سخاوت دوست و همکاران(۱۳۹۷) در مقاله‌ی تاملی بر نشانه‌شناسی فضاهای ورودی خانه‌های دوره‌ی قاجار شهر قزوین از دیدگاه فردینان دوسوسور، چارلز سندرس پیرس و امبرتو اکو از منظر نشانه‌شناسی و استعمال نظریه‌های دوسوسور، پیرس و اکو به بررسی مفهوم عناصر فضای ورودی خانه‌های قاجار قزوین می‌پردازد. نتیجه‌ی پژوهش تأثیرگذارترین عامل در بررسی نشانه‌ها را در ارجاع به مؤلفه‌های ذهنی و مفهومی دانسته که در قالب ساختارهای فرهنگی، اجتماعی، مذهبی و رفتاری با توجه به ویژگی‌های کالبدی به ایجاد فرمی معنادار منجر شده است. خزل و همکاران(۱۳۹۹) در مقاله نشانه-معناشناسی مکان در داستان زادن زال به بررسی مکان‌ها در داستان زادن زال در شاهنامه فردوسی پرداخته، تا با دیدگاهی معناگرا و تحلیل نقش نشانه‌های مکانی، انواع مکان را تبیین نموده و با تکیه بر اصول علم نشانه-معناشناسی به بررسی فرایندهای تاویل مکآن‌ها در این داستان بپردازد. بر اساس نتایج پژوهش اکثر مکان‌های روایی داستان در کوه البرز قرار دارند و مکان‌های دیگر از مکان بودگی خود دور شده، بیشتر به فضاشدگی تمایل دارند و نشانگی نوینی را می پذیرند که ریشه در تجربیات ذهنی همچون اسطوره ها، تاریخ، فرهنگ و خاطرات جمعی یک ملت دارد. سلطان‌زاده (۱۳۹۷) در مقاله تطبیق نشانه‌شناسانه الگوی معماری ارگ کریم خان با درون مایه‌های فرهنگ ایلاتی زندیه از رهگذر نشانه‌شناسی فرهنگی و خوانش پدیده‌ها به منزله‌ی نظامی از نشانه‌های فرهنگی، درصدد رمزگشایی و شناخت مفاهیم و استعاره‌های معنایی مستتر در ساختار فضایی و مفاهیم اصلی معماری ارگ کریم‌خان بوده و براساس جمع‌آوری برداشت‌های میدانی از مقاصد فرهنگی در پدیده‌های تاریخی به شناسایی مفاهیم فرهنگی و زمینه‌های تأثیرپذیری بنا از شیوه زندگی و حکومت خاندان زندیه و تطبیق مشخصه‌های مختص آن با درون‌مایه‌های هنر ایلیاتی نائل گردیده است.

۳-روش تحقیق

در پژوهش حاضر به واسطه روش تحقیق کیفی، گردآوری داده ها با راهبرد تحلیلی تطبیقی و باستناد منابع و اسناد کتابخانه‌ای جهت تبیین ادبیات موضوع انجام گرفته و از طریق راهبرد تفسیری تاریخی نمونه‌های بایسته تعیین گردیده است. از میان خانه‌های تاریخی دوره قاجار یزد تعداد ۵ مورد بررسی شده است. با توجه به چارچوب نظری پژوهش و به واسطه‌ی راهبرد پژوهش موردی، مطالعات میدانی و برداشت اطلاعات نمونه‌های منتخب از طریق تدابیر مشاهده، عکاسی و مصاحبه انجام گردیده به نحوی که ضمن مشاهده و مطالعه‌ی بناهای سنتی مسکونی، ثبت و تحلیل نشانه‌ها انجام یافته است. در مرتبه‌ی نخست مقاله، براساس چارچوب‌نظری پژوهش، مشتمل بر نظریه‌ی نشانه‌شناسی فرهنگی یوری لوتمان مبتنی بر سیستم، متن و سپهرنشانه ای و نظام‌های نشانه ای رولان پوسنر و با توجه به دسته‌بندی رمزگان پی یر گیرو و امبرتو اکو به ارائه جداولی جهت خوانش نمونه‌های منتخب پرداخته شده است. در مرتبه‌ی دوم، مطالعات میدانی خانه‌های منتخب از طریق مشاهده، عکاسی و فیلم، ثبت اطلاعات انجام گرفته به طوری که نگارنده ضمن برداشت همه جانبه فضاها و عناصر متعدد مجموعه حیاط اصلی، به ادراک و درج نشانه‌ها پرداخته است. درمرتبه‌ی سوم نیز، یافته‌های جدول فوق، بررسی، تحلیل و تفسیر گردیده و به واسطه استدلال منطقی نتایج پژوهش تبیین یافته است.

۴-نتایج و یافته‌ها

مقاله‌ی حاضر براساس رویکرد نشانه‌شناسی فرهنگی به مطالعه و خوانش اجزا، عناصر و فضاهای حیاط خانه‌های منتخب پرداخته ، به طوری که ضمن تقریر نظام‌های نشانه‌ای عوامل، براساس رمزگان‌های تکنیکی-منطقی، زیبایی‌شناختی، نحوی و معنایی، به اکتشاف زبان زیرین و نشانه‌های مغفول نهفته در خانه‌های سنتی پرداخته است.

گزاره‌های خوانش مجموعه حیاط خانه‌های منتخب براساس شاخصه‌های منتج از چارچوب نظری مقاله در قالب ادبیات نشانه‌شناسی در جدول ۴ درج گردیده است. خانه‌های منتخب براساس راهبرد تفسیری تاریخی، مشتمل بر خانه گلشن، لاری‌ها ، اخوان سیگاری، رسولیان و صدوقی می‌گردد. موقعیت، قدمت و تصاویر مرتبط با خانه‌های مذکور در جدول ۳ ارائه گردیده است.

جدول۳: خانه‌های منتخب قاجاری یزد

گلشن	لاری‌ها	اخوان سیگاری
موقعیت: محله نل، خ دهم فروردین، جنب آب انبار گلشن **قدمت اثر:** اواسط دوره قاجار(۱۲۵۴)	**موقعیت:** محله فهادان یزد، خ سید گلسرخ، گذر یوزداران **قدمت اثر:** اوایل دوره قاجار(۱۲۳۴)	**موقعیت:** م امیرچخماق، خ امام خمینی، ک سوم **قدمت اثر:** قسمت های مختلف این خانه در اوایل، اواسط و اواخر دوره قاجار و نیز بخشی از آن در دوره پهلوی ساخته شده است.
رسولیان		**صدوقی**
موقعیت: محله گودال مصلی، خ امام خمینی، ک سهل بن علی **قدمت اثر:** اواخر دوره قاجار(۱۲۸۳)		**موقعیت:** خ امام خمینی، ک شهید صدوقی، منزل شهید صدوقی **قدمت اثر:** دوره قاجار

حیاط خانه‌ها به مثابه حوزه اصلی تکوین پدیده‌های معنایی، بر اساس تعاریف متن مشتمل بر کف، آسمان، جداره‌های جنوب‌غربی، جنوب‌شرقی، شمال‌شرقی و شمال‌غربی مبتنی بر متن‌هایی است که متن‌هایی را دربرگرفته است (جدول۴). خوانش حیاط بر مبنای نشانه‌شناسی فرهنگی و در مفهوم نظام نشانه‌ای مشتمل بر فرآیند نشانه‌ای، رمزگان و رسانه به اکتشاف مصادیق ذیل منتهی می‌گردد. نشانه‌های نهفته در حیاط مرکزی براساس رمزگان چندگانه به صورت مفاهیمی در جدول ۵ درج گردیده است. براساس یافته‌های پژوهش در چارچوب نشانه‌های مستتر در مجموعه حیاط مرکزی خانه‌های قاجار یزد، فرآیند نشانه‌ای، انواع دلالت‌های جداره‌ها و کف بر اساس رمزگان منطقی-تکنیکی، زیبایی‌شناختی، نحوی و معنایی و در چارچوب رسانه معماری می‌باشد. نظام‌های نشانه ای مستتر در مجموعه متن‌های حوزه نشانه‌شناختی حیاط، بیانگر دلالت‌های متن‌ها بر مبنای رمزگان منطقی-

تکنیکی در مصادیق پیوند شاخصه‌های رمزگان تکنیکی-منطقی مشتمل بر کارکرد، تکنیک و مصالح، تکوین رمزگان زیبایی مبتنی بر رمزگان تکنیکی-منطقی، ارتباط متقابل مؤلفه‌های زیبایی، تکنیکی و معانی و خلق رمزگان تکنیکی براساس تجربه و سلیقه معمار می‌باشد. ادراک مفاهیم وجود رمزگان زیبایی‌شناختی محسوس و ذهنی در بیان متن‌ها، پیوستگی رمزگان زیبایی و معنایی، ارتباط رمزگان زیبایی و تکنیکی، حضور عناصر طبیعی به مثابه عاملی مهم در خلق زیبایی و تکوین عوامل و عناصر زیبایی در کلیت اجزای متن‌ها، دلالت‌های متون براساس رمزگان زیبایی‌شناختی را تبیین می‌کند. فرآیندهای نشانه‌ای براساس رمزگان نحوی در مجموعه حیاط به ادراک مفاهیم پیوستگی و توالی فضاها و عناصر به گونه‌ای سلسله وار، پویایی و تحرک در روابط نحوی متون و رازآمیزی و دعوت به اکتشاف مخاطب در سیر متون منتهی می‌گردد. رمزگان معنایی در حوزه نشانه‌شناختی حیاط، اکتشاف مصادیق فهم معانی ضمنی مبتنی بر عناصر و عوامل معناساز مشهود و مستتر در متون، نقش نور در خلق فرآیندهای معنایی متون، تکرار و تداوم متن‌ها در نیل به معنایی عمیق، دلالت معنایی سلسله‌مراتب متون بر عوامل فرهنگی، مذهبی و عرفانی، پیوند و همبستگی رمزگان معنایی، زیبایی، تکنیکی و نحوی در متن‌ها، زایش اجزای متکثر در نیل به یکدستی و فهم مفاهیم معنایی والا وجود حیاط و عناصر معناساز آن موضع فرایندهای معنایی و تکرار متنی درون متن دیگر به گونه‌ای پی در پی و پیوسته در مفهوم هزارتویی می‌باشد. در مجموعه حیاط به مثابه یک سیستم، اصل دیالوژیک تعامل رمزگان‌ها ی مستتر در متن‌ها، تعامل مداوم متن‌ها در چارچوب رمزگان زیبایی‌شناختی، تکنیکی، نحوی و معنایی، تعامل درون و برون، برون و جداره‌ها در متن‌های حیاط و عملکرد فضاها و اجزای آن‌ها در چارچوب سیستم می‌باشد که در گستره‌ی فضای فرهنگی شهر یزد به مثابه سپهر نشانه‌ای، برآیند نظام‌های نشانه‌ای و فضای نشانه ای معین که لازمه وقوع هر نوع کنش ارتباطی است تکوین می‌یابد.

جدول۴: نشانه‌شناسی فرهنگی مجموعه حیاط مرکزی خانه‌های قاجار یزد

تعاریف متن	نظام نشانه‌ای					
	فرآیند نشانه‌ای	رمزگان				رسانه
		منطقی-تکنیکی	زیبایی شناختی	نحوی	معنایی	
۱- خانه گلشن - جداره جنوب غربی: تالار، گوشوار، سرداب						
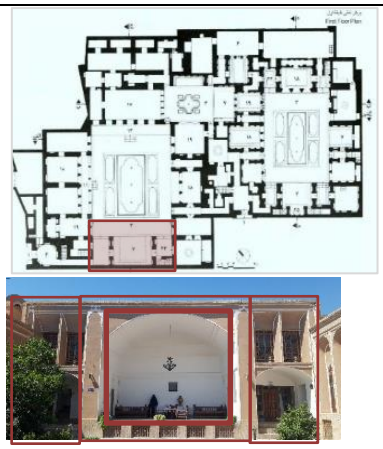	**تالار:** - دلالت‌های طاق،جداره‌ها، فضای تالار **گوشوار:** - دلالت‌های نما (واجد قاب‌بندی)، پنجره ها، پلکان ورودی، فضای گوشوار **سرداب:** دلالت‌های فضای سرداب،	-تکوین رمزگان زیبایی مبتنی بر رمزگان تکنیکی-منطقی -ارتباط متقابل مؤلفه‌های زیبایی، تکنیکی و معانی	-وجود رمزگان زیبایی شناختی محسوس و ذهنی در بیان متن‌ها - پیوستگی رمزگان زیبایی و معنایی -ارتباط رمزگان زیبایی و تکنیکی	-پیوستگی و توالی فضاها و عناصر به گونه‌ای سلسله وار -پویایی و تحرک در روابط نحوی متون	-فهم معانی ضمنی مبتنی بر عناصر و عوامل معناساز مشهود و مستتر در متون -تکرار و تداوم متن‌ها در نیل به معنایی عمیق	معماری

	جداره‌ها، حوض و پلکان ورودی				-پیوند و همبستگی رمزگان معنایی، زیبایی، تکنیکی و نحوی در متن‌ها	
۱- خانه گلشن - جداره جنوب شرقی: دودری، سه دری						
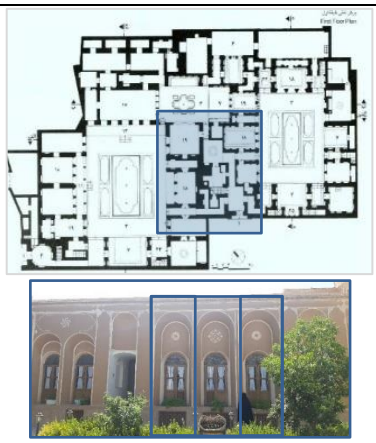	-دلالت‌های دالان، جداره‌ها(واجد قاب‌بندی‌ها)، درب‌ها، فضای اتاق‌ها	-تکوین رمزگان زیبایی مبتنی بر رمزگان تکنیکی-منطقی -ارتباط متقابل مؤلفه‌های زیبایی، تکنیکی و معانی	- پیوستگی رمزگان زیبایی و معنایی -ارتباط رمزگان زیبایی و تکنیکی -تکوین عوامل و عناصر زیبایی در کلیت اجزای متن‌ها	-پیوستگی و توالی فضاها و عناصر به گونه‌ای سلسله وار -پویایی و تحرک در روابط نحوی متون	-تکرار و تداوم متن‌ها در نیل به معنایی عمیق -پیوند و همبستگی رمزگان معنایی، زیبایی، تکنیکی و نحوی در متن‌ها -تکرار متنی درون متن دیگر به گونه‌ای پی در پی و پیوسته در مفهوم هزارتویی	معماری
۱- خانه گلشن - جداره شمال شرقی: ورودی نارنجستان-اتاق پنج دری						
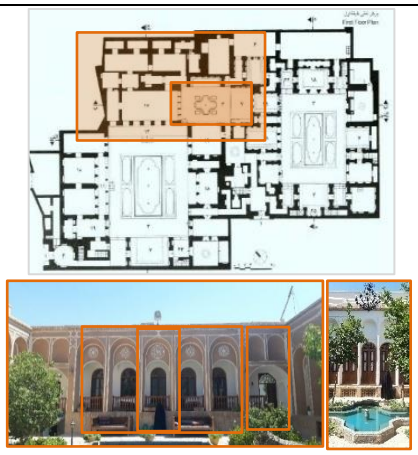	**نارنجستان:** -دلالت‌های حیاط، جداره‌ها (واجد قاب‌بندی‌ها)، کف، آسمان، فضا **اتاق پنج دری:** -دالان، جداره‌ها (واجد	-تکوین رمزگان زیبایی مبتنی بر رمزگان تکنیکی-منطقی -ارتباط متقابل مؤلفه‌های زیبایی، تکنیکی و معانی	-وجود رمزگان زیبایی شناختی محسوس و ذهنی در بیان متن‌ها - پیوستگی رمزگان زیبایی و معنایی -ارتباط رمزگان	-پیوستگی و توالی فضاها و عناصر به گونه‌ای سلسله وار -پویایی و تحرک در روابط نحوی متون -رازآمیزی و دعوت به	-نقش نور در خلق فرآیندهای معنایی متون -تکرار و تداوم متن‌ها در نیل به معنایی عمیق -دلالت معنایی سلسله مراتب متون	معماری

	قاب‌بندی‌ها)، درب‌ها، فضای اتاق		زیبایی و تکنیکی -حضور عناصر طبیعی به مثابه عاملی مهم در خلق زیبایی	اکتشاف مخاطب در سیر متون	بر عوامل فرهنگی، مذهبی و عرفانی -وجود حیاط و عناصر معناساز آن موضع فرایندهای معنایی -تکرار متنی درون متن دیگر به گونه‌ای پی در پی و پیوسته در مفهوم هزارتویی	
۱- **خانه گلشن** - جداره شمال غربی: دودری، سه دری						
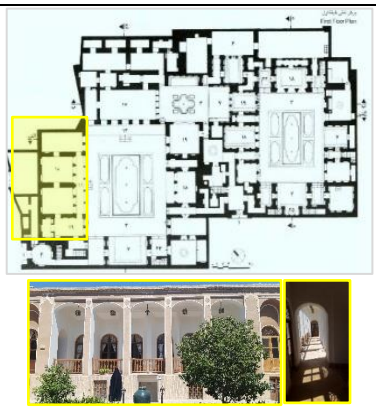	-دلالت‌های فضای رواق گونه، دالان، درب ها، جداره‌ها (واجد قاب بندی)، فضای اتاق	-تکوین رمزگان زیبایی مبتنی بر رمزگان تکنیکی- منطقی -ارتباط متقابل مؤلفه‌های زیبایی، تکنیکی و معانی	-وجود رمزگان زیبایی شناختی محسوس و ذهنی در بیان متن‌ها - پیوستگی رمزگان زیبایی و معنایی -ارتباط رمزگان زیبایی و تکنیکی	-پیوستگی و توالی فضاها و عناصر به گونه‌ای سلسله‌وار -پویایی و تحرک در روابط نحوی متون	-نقش نور در خلق فرآیندهای معنایی متون -تکرار و تداوم متن‌ها در نیل به معنایی عمیق -پیوند و همبستگی رمزگان معنایی، زیبایی، تکنیکی و نحوی در متن‌ها	معماری
۲- خانه لاری‌ها - جداره جنوب غربی: تالار، گوشوار، اتاق زیر بادگیر						
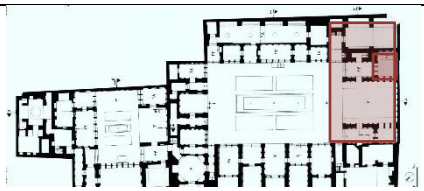	**تالار:** - دلالت‌های طاق،جداره‌ها، فضای تالار **گوشوار:** - دلالت‌های نما (واجد قاب‌بندی)، پنجره ها،	-تکوین رمزگان زیبایی مبتنی بر رمزگان تکنیکی- منطقی -ارتباط متقابل	-وجود رمزگان زیبایی شناختی محسوس و ذهنی در بیان متن‌ها - پیوستگی رمزگان	-پیوستگی و توالی فضاها و عناصر به گونه‌ای سلسله‌وار -پویایی و تحرک در روابط	-فهم معانی ضمنی مبتنی بر عناصر و عوامل معناساز مشهود و مستتر در متون	معماری

	پلکان ورودی، فضای گوشوار **اتاق زیر بادگیر:** -دلالت‌های فرم، فضای اتاق و بادگیر	مؤلفه‌های زیبایی، تکنیکی و معانی -خلق رمزگان تکنیکی براساس تجربه و سلیقه معمار	زیبایی و معنایی -ارتباط رمزگان زیبایی و تکنیکی	نحوی متون -رازآمیزی و دعوت به اکتشاف مخاطب در سیر متون	-وجود حیاط و عناصر معناساز آن موضع فرایندهای معنایی -تکرار متنی درون متن دیگر به گونه‌ای پی در پی و پیوسته در مفهوم هزارتویی	
۲- خانه لاری‌ها - جداره جنوب شرقی: سه دری، پنج دری، سرداب						
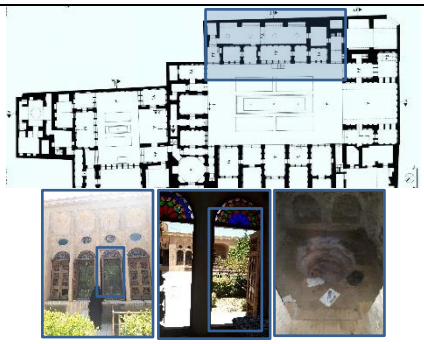	-دلالت‌های دالان، جداره‌ها (واجد قاب‌بندی‌ها)، درب‌ها، فضای اتاق‌ها **سرداب:** دلالت‌های فضای سرداب، جداره‌ها، حوض و پلکان ورودی	-تکوین رمزگان زیبایی مبتنی بر رمزگان تکنیکی- منطقی -ارتباط متقابل مؤلفه‌های زیبایی، تکنیکی و معانی	- پیوستگی رمزگان زیبایی و معنایی -ارتباط رمزگان زیبایی و تکنیکی -حضور عناصر طبیعی به مثابه عاملی مهم در خلق زیبایی	-پیوستگی و توالی فضاها و عناصر به گونه‌ای سلسله وار	-نقش نور در خلق فرآیندهای معنایی متون -تکرار و تداوم متن‌ها در نیل به معنایی عمیق -دلالت معنایی سلسله‌مراتب متون بر عوامل فرهنگی، مذهبی و عرفانی	معماری
۲- خانه لاری‌ها - جداره شمال شرقی: سه دری، ارسی						
	-دلالت‌های دالان، جداره‌ها(واجد قاب‌بندی‌ها)، درب‌ها، فضای اتاق‌ها	-تکوین رمزگان زیبایی مبتنی بر رمزگان تکنیکی- منطقی -ارتباط متقابل مؤلفه‌های زیبایی، تکنیکی و معانی	- پیوستگی رمزگان زیبایی و معنایی -ارتباط رمزگان زیبایی و تکنیکی -حضور عناصر طبیعی به مثابه عاملی مهم در خلق زیبایی	-پیوستگی و توالی فضاها و عناصر به گونه‌ای سلسله‌وار -پویایی و تحرک در روابط نحوی متون	-تکرار و تداوم متن‌ها در نیل به معنایی عمیق -دلالت معنایی سلسله مراتب متون بر عوامل فرهنگی، مذهبی و عرفانی	معماری

						-تکرار متنی درون متن دیگر به گونه‌ای پی در پی و پیوسته در مفهوم هزارتویی
۲- خانه لاری‌ها - جداره شمال غربی: ورودی حیاط کوچک، سه دری						
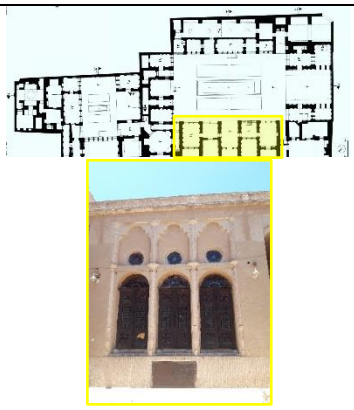	**حیاط:** - دلالت‌های حیاط، جداره‌ها(واجد قاب‌بندی‌ها)، کف، آسمان، فضا **سه دری:** – دالان، جداره‌ها(واجد قاب‌بندی‌ها)، درب‌ها و فضای اتاق‌ها	-تکوین رمزگان زیبایی مبتنی بر رمزگان تکنیکی- منطقی -ارتباط متقابل مؤلفه‌های زیبایی، تکنیکی و معانی	- پیوستگی رمزگان زیبایی و معنایی -ارتباط رمزگان زیبایی و تکنیکی -حضور عناصر طبیعی به مثابه عاملی مهم در خلق زیبایی	-پیوستگی و توالی فضاها و عناصر به گونه‌ای سلسله‌وار -پویایی و تحرک در روابط نحوی متون -رازآمیزی و دعوت به اکتشاف مخاطب در سیر متون	-تکرار و تداوم متن‌ها در نیل به معنایی عمیق -دلالت معنایی سلسله‌مراتب متون بر عوامل فرهنگی، مذهبی و عرفانی -تکرار متنی درون متن دیگر به گونه‌ای پی در پی و پیوسته در مفهوم هزارتویی -وجود حیاط و عناصر معناساز آن موضع فرایندهای معنایی	معماری
۳- خانه سیگاری‌ها - جداره جنوب غربی: فضای رواق گونه، چهار دری، یک دری						
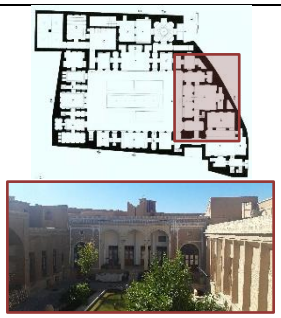	-دلالت‌های فضای رواق گونه، درب‌ها، جداره‌ها، فضای اتاق	-تکوین رمزگان زیبایی مبتنی بر رمزگان تکنیکی- منطقی -ارتباط متقابل مؤلفه‌های	-وجود رمزگان زیبایی شناختی محسوس و ذهنی در بیان متن‌ها - پیوستگی رمزگان	-پیوستگی و توالی فضاها و عناصر به گونه‌ای سلسله‌وار -پویایی و تحرک در روابط	-نقش نور در خلق فرآیندهای معنایی متون -تکرار و تداوم متن‌ها در نیل به معنایی عمیق	معماری

		زیبایی، تکنیکی و معانی	زیبایی و معنایی -ارتباط رمزگان زیبایی و تکنیکی	نحوی متون -پویایی و تحرک در روابط نحوی متون	-پیوند و همبستگی رمزگان معنایی، زیبایی، تکنیکی و نحوی در متن‌ها	
۳- خانه سیگاری‌ها - جداره جنوب شرقی: تالار، دو دری، ورودی حیاط خدماتی						
	تالار: - دلالت‌های طاق،جداره‌ها، فضای تالار -دلالت‌های فرم، فضای اتاق و بادگیر **اتاق دو دری:** -دلالت‌های دالان، جداره‌ها(واجد قاب‌بندی‌ها)، درب‌ها، فضای اتاق‌ها	-تکوین رمزگان زیبایی مبتنی بر رمزگان تکنیکی- منطقی -ارتباط متقابل مؤلفه‌های زیبایی، تکنیکی و معانی	- پیوستگی رمزگان زیبایی و معنایی -ارتباط رمزگان زیبایی و تکنیکی	-رازآمیزی و دعوت به اکتشاف مخاطب در سیر متون -پیوستگی و توالی فضاها و عناصر به گونه‌ای سلسله‌وار	-پیوند و همبستگی رمزگان معنایی، زیبایی، تکنیکی و نحوی در متن‌ها -تکرار متنی درون متن دیگر به گونه‌ای پی در پی و پیوسته در مفهوم هزارتویی -نقش نور در خلق فرآیندهای معنایی متون	معماری
۳- خانه سیگاری‌ها - جداره شمال شرقی: سه دری، یک دری						
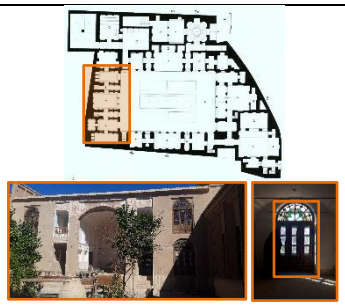	-دلالت‌های دالان، جداره‌ها(واجد قاب‌بندی‌ها)، درب‌ها، فضای اتاق‌ها	-تکوین رمزگان زیبایی مبتنی بر رمزگان تکنیکی- منطقی -ارتباط متقابل مؤلفه‌های زیبایی، تکنیکی و معانی	- پیوستگی رمزگان زیبایی و معنایی -ارتباط رمزگان زیبایی و تکنیکی -حضور عناصر طبیعی به مثابه عاملی مهم در خلق زیبایی	-پیوستگی و توالی فضاها و عناصر به گونه‌ای سلسله‌وار	-نقش نور در خلق فرآیندهای معنایی متون -تکرار و تداوم متن‌ها در نیل به معنایی عمیق -دلالت معنایی سلسله‌مراتب متون بر عوامل فرهنگی،	معماری

					مذهبی و عرفانی	
۳- خانه سیگاری‌ها - جداره شمال غربی: چهار دری، دو دری						
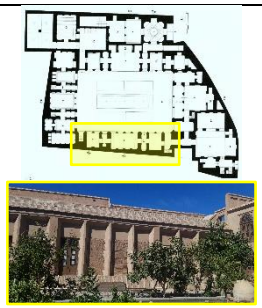	-دلالت‌های دالان، جداره‌ها(واجد قاب‌بندی‌ها)، درب‌ها، فضای اتاق‌ها	-تکوین رمزگان زیبایی مبتنی بر رمزگان تکنیکی- منطقی -ارتباط متقابل مؤلفه‌های زیبایی، تکنیکی و معانی	- پیوستگی رمزگان زیبایی و معنایی -ارتباط رمزگان زیبایی و تکنیکی -حضور عناصر طبیعی به مثابه عاملی مهم در خلق زیبایی	-پیوستگی و توالی فضاها و عناصر به گونه‌ای سلسله‌وار	-تکرار و تداوم متن‌ها در نیل به معنایی عمیق -دلالت معنایی سلسله‌مراتب متون بر عوامل فرهنگی، مذهبی و عرفانی	معماری
۴- خانه رسولیان - جداره جنوب غربی: تالار، گوشوار						
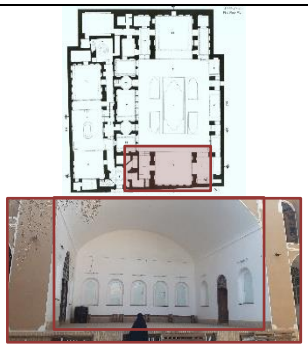	**تالار:** - دلالت‌های طاق،جداره‌ها، فضای تالار **گوشوار:** - دلالت‌های نما(واجد قاب بندی)، پنجره ها، پلکان ورودی، فضای گوشوار **بادگیر:** دلالت‌های فرم، بادگیر و فضای زیر بادگیر	-تکوین رمزگان زیبایی مبتنی بر رمزگان تکنیکی- منطقی -ارتباط متقابل مؤلفه‌های زیبایی، تکنیکی و معانی -خلق رمزگان تکنیکی براساس تجربه و سلیقه معمار	-وجود رمزگان زیبایی شناختی محسوس و ذهنی در بیان متن‌ها - پیوستگی رمزگان زیبایی و معنایی -ارتباط رمزگان زیبایی و تکنیکی	-÷ پیوستگی و توالی فضاها و عناصر به گونه‌ای سلسله‌وار -پویایی و تحرک در روابط نحوی متون -رازآمیزی و دعوت به اکتشاف مخاطب در سیر متون	-فهم معانی ضمنی مبتنی بر عناصر و عوامل معناساز مشهود و مستتر در متون -وجود حیاط و عناصر معناساز آن موضع فرایندهای معنایی -تکرار متنی درون متن دیگر به گونه‌ای پی در پی و پیوسته در مفهوم هزارتویی	معماری
۴- خانه رسولیان - جداره جنوب شرقی: ایوان، سه دری						

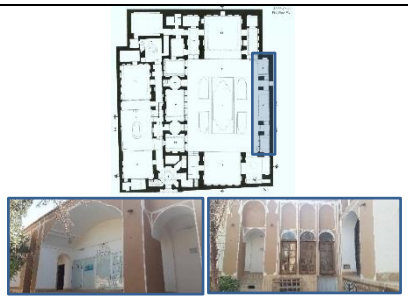	**ایوان:** - دلالت‌های طاق،جداره‌ها، فضای ایوان **اتاق:** - دلالت‌های دالان، جداره‌ها (واجد قاب‌بندی‌ها)، درب‌ها، فضای اتاق	-تکوین رمزگان زیبایی مبتنی بر رمزگان تکنیکی- منطقی -ارتباط متقابل مؤلفه‌های زیبایی، تکنیکی و معانی	- پیوستگی رمزگان زیبایی و معنایی -ارتباط رمزگان زیبایی و تکنیکی	-پیوستگی و توالی فضاها و عناصر به گونه‌ای سلسله‌وار -پویایی و تحرک در روابط نحوی متون -رازآمیزی و دعوت به اکتشاف مخاطب در سیر متون	-فهم معانی ضمنی مبتنی بر عناصر و عوامل معناساز مشهود و مستتر در متون -وجود حیاط و عناصر معناساز آن موضع فرایندهای معنایی -تکرار متنی درون متن دیگر به گونه‌ای پی در پی و پیوسته در مفهوم هزارتویی	معماری
۴- خانه رسولیان - جداره شمال شرقی: ارسی، یک دری						
	-دلالت‌های دالان، درب‌ها، فضای اتاق‌ها	-تکوین رمزگان زیبایی مبتنی بر رمزگان تکنیکی- منطقی -ارتباط متقابل مؤلفه‌های زیبایی، تکنیکی و معانی	- پیوستگی رمزگان زیبایی و معنایی -ارتباط رمزگان زیبایی و تکنیکی -حضور عناصر طبیعی به مثابه عاملی مهم در خلق زیبایی	-پیوستگی و توالی فضاها و عناصر به گونه‌ای سلسله‌وار -پویایی و تحرک در روابط نحوی متون	-تکرار و تداوم متن‌ها در نیل به معنایی عمیق -دلالت معنایی سلسله‌مراتب متون بر عوامل فرهنگی، مذهبی و عرفانی -تکرار متنی درون متن دیگر به گونه‌ای پی در پی و پیوسته در مفهوم هزارتویی	معماری
۴- خانه رسولیان - جداره شمال غربی: پنج دری، دو دری						

	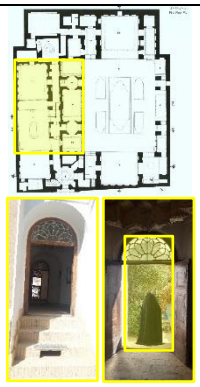	-دلالت‌های دالان، جداره‌ها(واجد قاب‌بندی‌ها)، درب‌ها، فضای اتاق‌ها	-تکوین رمزگان زیبایی مبتنی بر رمزگان تکنیکی- منطقی -ارتباط متقابل مؤلفه‌های زیبایی، تکنیکی و معانی	- پیوستگی رمزگان زیبایی و معنایی -ارتباط رمزگان زیبایی و تکنیکی -حضور عناصر طبیعی به مثابه عاملی مهم در خلق زیبایی	-پیوستگی و توالی فضاها و عناصر به گونه‌ای سلسله‌وار	-نقش نور در خلق فرآیندهای معنایی متون -تکرار و تداوم متن‌ها در نیل به معنایی عمیق -دلالت معنایی سلسله‌مراتب متون بر عوامل فرهنگی، مذهبی و عرفانی	معماری
۵- خانه صدوقی - جداره جنوب غربی: تالار، گوشوار،							
	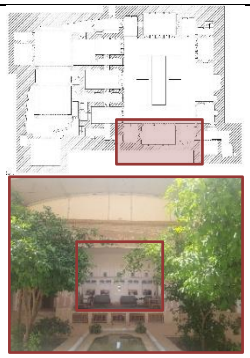	**تالار:** - دلالت‌های طاق،جداره‌ها، فضای تالار **گوشوار:** - دلالت‌های نما(واجد قاب بندی)، پنجره ها، پلکان ورودی، فضای گوشوار **بادگیر:** دلالت‌های فرم، بادگیر و فضای زیر بادگیر	-تکوین رمزگان زیبایی مبتنی بر رمزگان تکنیکی- منطقی -ارتباط متقابل مؤلفه‌های زیبایی، تکنیکی و معانی -خلق رمزگان تکنیکی براساس تجربه و سلیقه معمار	-وجود رمزگان زیبایی شناختی محسوس و ذهنی در بیان متن‌ها - پیوستگی رمزگان زیبایی و معنایی -ارتباط رمزگان زیبایی و تکنیکی	-پیوستگی و توالی فضاها و عناصر به گونه‌ای سلسله‌وار -پویایی و تحرک در روابط نحوی متون -رازآمیزی و دعوت به اکتشاف مخاطب در سیر متون	-فهم معانی ضمنی مبتنی بر عناصر و عوامل معناساز مشهود و مستتر در متون -وجود حیاط و عناصر معناساز آن موضع فرایندهای معنایی -تکرار متنی درون متن دیگر به گونه‌ای پی در پی و پیوسته در مفهوم هزارتویی	معماری
۵- خانه صدوقی - جداره جنوب شرقی: ایوان، سه دری							

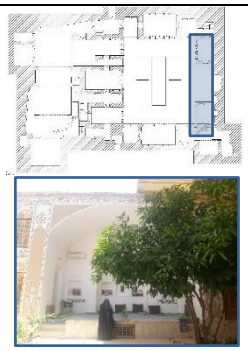	**ایوان:** - دلالت‌های طاق،جداره‌ها، فضای ایوان **اتاق:** - دلالت‌های دالان، جداره‌ها(واجد قاب‌بندی‌ها)، درب‌ها، فضای اتاق	-تکوین رمزگان زیبایی مبتنی بر رمزگان تکنیکی- منطقی -ارتباط متقابل مؤلفه‌های زیبایی، تکنیکی و معانی	- پیوستگی رمزگان زیبایی و معنایی -ارتباط رمزگان زیبایی و تکنیکی	-پیوستگی و توالی فضاها و عناصر به گونه‌ای سلسله‌وار -پویایی و تحرک در روابط نحوی متون -رازآمیزی و دعوت به اکتشاف مخاطب در سیر متون	-فهم معانی ضمنی مبتنی بر عناصر و عوامل معناساز مشهود و مستتر در متون -وجود حیاط و عناصر معناساز آن موضع فرایندهای معنایی -تکرار متنی درون متن دیگر به گونه‌ای پی در پی و پیوسته در مفهوم هزارتویی	معماری
۵- خانه صدوقی - جداره شمال شرقی: گوشوار، پنج دری، سرداب						
	گوشوار: - دلالت‌های نما(واجد قاب‌بندی)، پنجره ها، پلکان ورودی، فضای گوشوار **سرداب:** دلالت‌های فضای سرداب، جداره‌ها، حوض وپلکان ورودی **اتاق:** - دلالت‌های دالان، جداره‌ها(واجد قاب‌بندی‌ها)، درب‌ها، فضای اتاق	-تکوین رمزگان زیبایی مبتنی بر رمزگان تکنیکی- منطقی -ارتباط متقابل مؤلفه‌های زیبایی، تکنیکی و معانی	- پیوستگی رمزگان زیبایی و معنایی -ارتباط رمزگان زیبایی و تکنیکی	-پیوستگی و توالی فضاها و عناصر به گونه‌ای سلسله‌وار -پویایی و تحرک در روابط نحوی متون -رازآمیزی و دعوت به اکتشاف مخاطب در سیر متون	-فهم معانی ضمنی مبتنی بر عناصر و عوامل معناساز مشهود و مستتر در متون -وجود حیاط و عناصر معناساز آن موضع فرایندهای معنایی -تکرار متنی درون متن دیگر به گونه‌ای پی در پی و پیوسته در مفهوم هزارتویی	معماری

۵- خانه صدوقی - جداره شمال غربی: سه دری، یک دری						
	-دلالت‌های دالان، جداره‌ها(واجد قاب‌بندی‌ها)، درب‌ها، فضای اتاق‌ها	-تکوین رمزگان زیبایی مبتنی بر رمزگان تکنیکی-منطقی -ارتباط متقابل مؤلفه‌های زیبایی، تکنیکی و معانی	- پیوستگی رمزگان زیبایی و معنایی -ارتباط رمزگان زیبایی و تکنیکی -تکوین عوامل و عناصر زیبایی در کلیت اجزای متن‌ها	-پیوستگی و توالی فضاها و عناصر به گونه‌ای سلسله‌وار -پویایی و تحرک در روابط نحوی متون	-تکرار و تداوم متن‌ها در نیل به معنایی عمیق -پیوند و همبستگی رمزگان معنایی، زیبایی، تکنیکی و نحوی در متن‌ها -تکرار متنی درون متن دیگر به گونه‌ای پی در پی و پیوسته در مفهوم هزارتویی	معماری

۵- بحث در نتایج و یافته‌ها

تمامی پدیده‌های مهم معماری با نشانه‌ها سروکار دارند. نشانه‌ها اسرار و رموز نهفته در معماری‌اند که براساس نظام‌های نشانه‌ای در فرآیندهای معنایی تکوین یافته‌اند. براساس نتایج و یافته‌های مقاله، حیاط مرکزی خانه‌های منتخب، به منزله‌ی یک سیستم، متشکل از جداره‌ها، کف و آسمان واجد متن‌های متکثری می‌باشد که متن‌های متعددی را دربرگرفته اند. جداره‌ها به مثابه اجزای اصلی حیاط، مبتنی بر متن‌های متعدد براساس نظام‌های نشانه‌ای تقریر می‌گردند. ادراک دلالت‌های فضاها و اجزای جداره‌ها، کف و آسمان در فرآیندهای معنایی و در چارچوب رمزگان‌های تکنیکی-منطقی، زیبایی‌شناختی، نحوی و معنایی، مفاهیم نهفته در ژرفای حیاط را تبیین می نمایند. مفاهیم در کلیت و اجزای حیاط مرکزی در قالب نشانه‌های معنایی براساس نقش نور در خلق فرآیندهای معنایی متون، تکرار و تداوم متن‌ها در نیل به معنایی عمیق، وجود حیاط و عناصر معناساز آن موضع فرایندهای معنایی، تکرار متنی درون متن دیگر به گونه‌ای پی در پی و پیوسته در مفهوم هزارتویی، پیوستگی و توالی فضاها و عناصر به گونه‌ای سلسله‌وار و رازآمیزی و دعوت به اکتشاف مخاطب در سیر متون تاویل می‌گردد. اصل دیالوژیک به مثابه‌ی یکی از مؤلفه‌های حیاتی در عملکرد نشانه‌ای حیاط مرکزی مبین تعامل مداوم فضاها و اجزای آن‌ها، تعامل رمزگان‌ها، تعامل درون و برون، برون و جداره‌ها می‌باشد. مفاهیم و نشانه‌های مستتر در حیاط مرکزی در گستره‌ی فضای فرهنگی شهر یزد به منزله‌ی سپهر نشانه‌ای تکوین یافته‌اند. بنابراین معانی در حیاط مرکزی منتج از رمزگان‌های چندگانه‌ای می‌باشند که به گونه‌ای پیچیده درهم تنیده‌اند و با لغزش گهگاهی هریک پدیدارهای نشانه‌ای تکوین می‌یابند. خوانش و مطالعه‌ی خانه‌های دوره قاجار یزد بر اساس رویکرد نشانه‌شناسی فرهنگی، مبتنی بر شاخصه‌های سیستم، متن نظام‌های نشانه ای، تعامل و سپهر نشانه ای به ادراک زبان زیرین متن‌های معماری منتهی گردیده است.

جدول۵: نشانه‌های مستتر در مجموعه حیاط مرکزی خانه های قاجار یزد براساس رویکرد نشانه‌شناسی فرهنگی، مأخذ: نگارنده

نظام نشانه ای					
فرآیند نشانه‌ای	**رمزگان تکنیکی-منطقی**	**رمزگان زیبایی شناختی**	**رمزگان نحوی**	**رمزگان معنایی**	**رسانه**
-دلالت‌های فضاها و اجزا	- پیوند شاخصه‌های رمزگان تکنیکی-منطقی مشتمل بر کارکرد، تکنیک و مصالح -تکوین رمزگان زیبایی مبتنی بر رمزگان تکنیکی-منطقی -ارتباط متقابل مؤلفه‌های زیبایی، تکنیکی و معانی -خلق رمزگان تکنیکی براساس تجربه و سلیقه معمار	-وجود رمزگان زیبایی شناختی محسوس و ذهنی در بیان متن‌ها - پیوستگی رمزگان زیبایی و معنایی -ارتباط رمزگان زیبایی و تکنیکی -حضور عناصر طبیعی به مثابه عاملی مهم در خلق زیبایی -تکوین عوامل و عناصر زیبایی در کلیت اجزای متن‌ها	-پیوستگی و توالی فضاها و عناصر به گونه‌ای سلسله‌وار -پویایی و تحرک در روابط نحوی متون -رازآمیزی و دعوت به اکتشاف مخاطب در سیر متون	-فهم معانی ضمنی مبتنی بر عناصر و عوامل معناساز مشهود و مستتر در متون -نقش نور در خلق فرآیندهای معنایی متون -تکرار و تداوم متن‌ها در نیل به معنایی عمیق -دلالت معنایی سلسله مراتب متون بر عوامل فرهنگی، مذهبی و عرفانی -پیوند و همبستگی رمزگان معنایی، زیبایی، تکنیکی و نحوی در متن‌ها -وجود حیاط و عناصر معناساز آن موضع فرایندهای معنایی -تکرار متنی درون متن دیگر به گونه‌ای پی در پی و پیوسته در مفهوم هزارتویی	معماری

تفکر شاهان که از عوامل اثرگذار بر تفکر و به تبع آن فرهنگ مردم جامعه است، در معماری ادوار مختلف تاریخی به وضوح دیده میشود. در دوره قاجاریه گسترش روابط ایران و ممالک اروپایی، موجب تغییرات قابل توجهی در تفکر شاهان، به ویژه از دوره ناصرالدین شاه و بعد از آن شد. شاهان قاجاری با ایجاد تغییراتی در سبک معماری، منظر شهری و پوشش مردم دوران، موجب به وجود آمدت تغییرات بسیاری در فرهنگ مردم نیز شدند. به این ترتیب سلیقه‌های مختلف معمار و طراح و نیز الگوهای رفتاری، مذهبی و فرهنگی نیز در آنها رخنه کرده است. این تغییرات که در مسیر نادیده گرفتن تدریجی تعصبات فرهنگی و دینی مردم بوده، به تدریج سبک معماری خانه ها را نیز متحول کرد. در اکثر خانه‌های ساخته شده در این دوران می‌توان وجود ارتباط معنایی نشانه‌ها و زیبایی‌شناسی را همزمان مشاهده نمود. علاوه بر این، طراحی خانه‌ها منطبق بر اصول و اهداف طراحی بر مبنای فرهنگ دوره و مرام دینی مردم بوده است. بر این اساس، رموز برگرفته از عناصر موجود در طبیعت را همواره می‌توان در طراحی‌ها مشاهده نمود. همچنان می‌توان مشاهده کرد که بخشی از فضای خانه ها، به علت عدم کارکرد خاص، تنها نشانه و معنای زیبایی‌شناسی را نشان می‌دهند؛ درحالیکه بسیاری از طراحی‌ها رموزی را به نمایش می‌گذارند که از عمق وجودی خلقت معنا گرفته و نشانه‌هایی پیوسته را در رسیدن به کشف رموز خلقت به رخ می‌کشند.

۶-نتیجه‌گیری

مفاهیم معنایی، فرهنگی، مفهومی و ذهنی به عنوان عامل اصلی در شکل‌گیری نشانه‌های فضای طراحی فضاهای خانه‌های قاجاری بوده است. این عوامل در خصوص جنبه‌های کارکردی فضا نیز اثرگذار بوده و

عامل جدایی ناپذیر در شـــکل‌گیری عناصر طراحی‌های نمایشی در این خانه ها محسوب میشود. بر مبنای خوانش شکل گرفته، حیاط مرکزی موضع تکوین فرآیندهای معنایی در خانه‌های سنتی و بستر تحقق پدیدارهای نشانه‌شناسی می‌باشد. این فضا متشکل از متن‌های متعددی است که در عین یگانگی بر اساس نظام‌های نشانه‌ای واجد رمزگان چندگانه تکنیکی، زیبایی‌شناختی، نحوی و معنایی به گونه‌ای درهم تنیده و مبتنی بر لغزش گهگاهی هر یک می باشند که در گستره‌ی سپهر نشانه‌ای و فضای فرهنگی شهر یزد، به کنش و تعامل می‌پردازند. نشانه‌های معنایی براساس نقش نور، تکرار و تداوم متن‌ها، وجود حیاط و عناصر معناساز، مفهوم هزارتویی، سلسله واری و رازآمیزی تاویل می‌گردد. براساس نتایج پژوهش، حیاط مرکزی به مثابه یک سیستم، از طریق تعامل مداوم متن‌های متکثری که در چارچوب نظام‌های نشانه‌ای واجد دلالت‌هایی در بستر رمزگان چندگانه می‌باشند به تکوین و انتقال معانی می‌پردازد. نتیجتا ادراک نشانه‌ها و استعمال نظام‌های نشانه‌ای مبتنی بر فرآیندهای معنایی براساس رمزگان مشترک چندگانه در چارچوب مفاهیم نشانه‌شناسی می‌تواند در طراحی خانه‌های امروز و معنادهی فضا کارآمد باشد. بنابراین می‌توان در معماری خانه‌های امروز از طریق نمود عوامل و عناصر معناساز در خوانایی و ایجاد هویت مطلوب آن‌ها اهتمام ورزید. در پژوهش سلطان‌زاده (۱۳۹۷) نیز می‌توان دخالت سبک زندگی و الگوهای فرهنگی، مذهبی و رفتاری را در بیان نتایج مشاهده نمود. همچنین در پژوهش سخاوت دوست و همکاران (۱۳۹۷) بیان شده است که قالب ساختارهای فرهنگی، اجتماعی، مذهبی و رفتاری در نشانه‌های مفهومی ذهنی معماری‌های بررسی شده، رخنه کرده است.

پی نوشت‌ها

1-Yuri Lotman
2-Algirdas Julien Greimas
3-Roland posner
4-Guiraud Pierre

۷. منابع

چندلر، دانیل. (۱۳۹۷). مبانی نشانه‌شناسی، ترجمه: مهدی پارسا. تهران: سوره مهر.چاپ ششم.

خزل، لیلا؛ طهماسبی، فرهاد؛ زیرک، ساره.(۱۳۹۹). نشانه – معناشناسی مکان در داستان زادن زال. فصل نامه تفسیر و تحلیل متون زبان و ادبیات فارسی (دهخدا). ۱۳(۴۸):۱۴۵-۱۶۹.

راپاپورت، ایماس. (۱۳۹۲). معنی محیط ساخته شده، ترجمه: فرح حبیب. تهران: شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری. چاپ سوم.

رستگارژاله، سحر. (۱۴۰۱). واکاوی تأثیر فرهنگ بر مسکن بلوچ ها از طریق سپهرنشانه‌ای یوری لوتمان. معماری اقلیم گرم و خشک. ۱۰(۱۵):۳۳-۴۹.

سرفراز، حسین؛ پاکتچی، احمد؛ کوثری، مسعود؛ آشنا، حسام‌الدین.(۱۳۹۶). واکاوی نظریه فرهنگی سپهر نشانه‌ای یوری لوتمان. نشریه راهبرد فرهنگ، (۳۹): ۷۳-۹۵

سجودی، فرزان. (۱۴۰۰). نشانه‌شناسی فرهنگی. تهران: نشر علم، چاپ سوم.

سجودی، فرزان. (۱۴۰۱). نشانه‌شناسی کاربردی. تهران: نشر علم. چاپ ششم.

سخاوت‌دوست، نوشین؛ البرزی، فریبا(۱۳۹۷). تاملی بر نشانه‌شناسی فضاهای ورودی خانه های دوره قاجار شهر قزوین از دیدگاه فردینان دوسوسور، چارلز سندرس پیرس و امبرتو اکو. هویت شهر،۳۴،۹۶-۷۹

سلطان‌زاده، حسین؛ قنبری، تابان؛ نصیرسلامی، محمدرضا.(۱۳۹۷). تطبیق نشانه‌شناسانه الگوی معماری ارگ کریم خان با درون مایه های فرهنگ ایلاتی زندیه. نشریه معماری و شهرسازی ایران، ۹(۱۵): ۱۹۳-۲۰۹.

سمننکو، الکسی. (۱۳۹۶). تاروپود فرهنگ درآمدی بر نظریه نشانه شناختی یوری لوتمان، ترجمه:

حسین سرفراز. تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.

شعیری، حمیدرضا. (۱۳۹۷). نشانه معناشناسی دیداری. تهران: سخن. چاپ دوم.

قاسمیان اصل، عیسی؛ تقی پور، ملیحه؛ حیدری، علی اکبر.(۱۴۰۰). تبیین اصول حاکم بر معماری خانه با تاکید بر مبانی دینی و اعتقادی نمونه موردی(خانه های زرتشتیان شهر یزد). معماری اقلیم گرم و خشک. ۹ (۱۴): ۱۵۹-۱۸۰.

کوپر، کلیر؛ راس، کلی ال؛ وینترز، ادروارد. (۱۳۷۹). مبانی فلسفی و روانشناختی ادراک فضا، ترجمه: آرش ارباب جلفایی. اصفهان: نشر خاک.

گیرو، پی یر. (۱۳۸۰).نشانه شناسی، ترجمه: محمد نبوی. تهران: آگاه، چاپ اول.

لاروسو، آناماریا. (۱۳۹۸).نشانه شناسی فرهنگی جست و جوی منظری فرهنگی در نشانه شناسی، ترجمه: حسین سرفراز.تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.

مهرگان، آروین. (۱۳۹۲). فلسفه نشانه شناسی. اصفهان: نشر فردا.

نجومیان، امیرعلی .(۱۳۹۵). نشانه در آستانه: جستارهایی در نشانه شناسی. تهران: فرهنگ نشر نو. چاپ اول.

نجومیان، امیرعلی .(۱۳۹۶). نشانه شناسی مقالات کلیدی. تهران: نشر مروارید. چاپ اول.

Chandler, Daniel.(2017). Semiotics: The Basics. *London and Newyork*.

Eco, Umberto.(1979).The role of the reader. *Indina university. Bloomington*.

Eco, Umberto.(1997). Function and Sign: The Semiotics of Architecture in Rethinking Architecture: A Reader in Cultural Theory, *Ed. By Neil Leach. London: Routledge*.

Himaladin Himaladin Naniek W. Priyomarsono Titin Fatimah.(2021).Advances in Social Science, *Education and Humanities Research*. Volum655.

Kull,Kalevi. (2005). Semiosphere and aDual Ecology: Paradoxes of Communication. *Sign Systems Studies*,33(1).

Lotman, Yuri. (1990). Universe of the mind a Semiotic, Theory Of Culture. Translation by Ann Shukman. *Printed in Great Britain.*

Lotman, Yuri. (1977). The Structure of the Artistic Text. Translated by Roland Vroon. *Ann Arbor: University of Michigan Press*.

Marianne Nabil Guirguis, Khaled M. Dewidar.(2018). Semiotic analysis Of contemporary Coptic Ortodox church architecture: A case study of virgin Mary and Saint John the Baptist church in Bab El Louck, *Cairo, Egypt.* science Direct. Ain Shams Engineering Journal 9,3093-3101.

Parsaee, Mojtaba.(2015). Space and place concepts analysis based on semiology approach in residential architecture The case study of traditional city of Bushehr, Iran. *Housing and Building National Research Center,HBRC journal*. 11. 368-383.

Pane, I. F., Fachrudin, H. T., & Fibriasari, H. (2020). The Role of Semiotics in Reviewing Architecture.

Tatyana v. Lazutina, Irina N. Pupysheva, Mikhail N. Shcherbinin, Vladimir N. Baksheev and Galina V. Patrakova.(2016).Semiotics of Art: Language of Architecture as a Complex System of Signs. *International of Environmental & Science Education*. 11(17):9991-999